

ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ

На створеному обладнанні в 1996–1999 рр. виконувався перезапис колекцій фонографічних циліндрів, які зберігаються в наукових установах Києва.

Разом з працівниками Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України переписана частина колекції (більш 100 циліндрів) українського фольклору, створені страхові копії на компакт-дисках.

Спільно із працівниками Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського повністю переписана колекція єврейського музичного фольклору. Всього переписано понад 1000 циліндрів. Після первинного цифрового оброблення, яке включає в себе вибір оптимальної швидкості відтворення звуку, усунення дефектів, пов'язаних з пошкодженням окремих звукових доріжок, інструментальний звук був записаний на компакт-диски. Загальна тривалість звучання обробленого матеріалу складає близько 50 годин.

ВИСНОВКИ

1. Єдиним засобом збереження інформації, яка записана на фонографічних циліндрах, та введення

її до наукового обігу є перезапис її в цифровій формі на сучасні носії інформації.

2. Запропоновано і реалізовано новий неруйнівний метод, який дозволяє здійснювати перезапис інформації в цифровій формі з фонографічних циліндрів Едісона.

3. Найбільш доцільно доповнювати фонограми, відтворені з циліндрів Едісона, графічною, текстовою та відеоінформацією про авторів і виконавців записів, а також про місця, в яких ці записи зроблені.

Автори висловлюють щиру подяку працівникам Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, які брали участь в розробленні системи відтворення звуку з фонографічних циліндрів Едісона.

Примітки

¹ Asakura T. et al. Reproduction of sounds from old wax phonographic cylinders using the laser-beam reflection method // Proc. of the IEEE-IECEJ-ASJ International Conference on Acoustics, Speech and Signal Processing. — 1986. — P. 493–496.

² Petrov V. V., Onyshchenko O. S., Kryuchin A. A., Shanoylo S. M., Ryabokon I. P. Optomechanical method of Edison cylinders sound reproduction // Proc 102 nd AES Convention. — Munich: 1997. — March 22–25. — An Audio Eng. Soc. Preprint 4491 (M4).

³ Petrov V. V., Kryuchin A. A., Shanoylo S. M. et al. Optomechanical method of sound reproduction from Edison cylinders // Proc. SPIE. — 1997. — V. 3055. — P. 218–224.

УДК 930.251

Володимир Тарасов

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕНОСТІ ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ І ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИРІШЕННЯ

Освещены аспекты реформы архивного дела в области обеспечения сохранности документов, которая проводится в Российской Федерации.

Проблема забезпечення збереженості документів — одна з найважливіших і актуальних у діяльності архівних установ Росії. У резолюції науково-практичної конференції «Архіви на службі особи, суспільства, держави», організованої Росархівом у жовтні 1998 року в зв'язку з 80-річчям державної архівної служби Росії, особливо наголошено на пріоритет цього напрямку, від стану справ якого залежить збереженість найважливішої складової частини історико-культурної спадщини народів Російської Федерації, інформаційного потенціалу держави і суспільства, що забезпечує наступність культурно-історичних традицій, культурний, науковий і технічний прогрес. Здійснені в нашій країні демократичні перетворення дозволили реформувати архівну справу, розробити нове законодавство про Архівний фонд Російської Федерації, в основі якого — турбота про збереження документальної спадщини народів Росії. Після прийняття в 1993 році «Основ законодавства Російської Федерації про Архівний фонд Російської Федерації й архіви» глибше пророблення ці проблеми одержали в підготовленому Росархівом і поданому до Уряду Російсь-

кої Федерації проекті Федерального закону «Про внесення змін і доповнень до Основ законодавства...». З метою правової охорони документів відповідні зміни внесені до Кримінального кодексу Російської Федерації, у встановленому порядку подано пропозиції про внесення статей, що визначають відповідальність за порушення архівного законодавства, до Кодексу Російської Федерації про адміністративну відповідальність. Законодавчі норми, прийняті на федеральному рівні, одержали свій розвиток і конкретизацію в законодавчих актах суб'єктів Російської Федерації. Зокрема, позитивну оцінку колеґії Росархіву одержала правозахисна практика архівних установ Омської області в частині забезпечення збереженості документів обласного архівного фонду.

У ході реалізації нової державної політики в архівній справі значно збільшився обсяг документів Архівного фонду Російської Федерації. До його складу увійшли документи колишнього Архівного фонду КППРС, ліквідованих союзних міністерств і відомств. Загальний обсяг документів Архівного фонду Російської Федерації, що зберігаються в державних і муніципальних архівах системи Росархіву, складає 193,0 млн. од. зб., з них 40,0 млн. найцінніших знаходиться у федеральних державних архівах, шість з яких віднесено до особливо цінних

I. Проблеми збереженості архівної спадщини: історія та сучасність

об'єктів культурної спадщини народів Російської Федерації. Підпорядкування державній архівній службі Росії колишніх партійних архівів, у тому числі 57 спеціальних будинків, що здебільшого мають достатні площі для приймання документів, дозволила в ряді регіонів вирішити проблему стелажних полиць. Водночас постали проблеми інтеграції колишніх партійних архівів у систему державної архівної служби Росії, у першу чергу — інтеграції обліку, а також проблема описування документів, прийнятих неопрацьованими від ліквідованих партійних структур. Успішному вирішенню цих питань сприяв комплекс організаційно-методичних заходів, у тому числі підготовка Росархівом відповідних рекомендацій, організація в рамках зональних рад спеціальних нарад, семінарів та ін. Відкритість архівів, широке користування недоступними раніше документальними комплексами, розсекречення архівних документів обумовили інтенсифікацію руху фондів і справ, загострили проблеми організації їхнього зберігання, підготовки для користування. Прикметою сьогодення стала активна виставкова діяльність архівних установ, у тому числі за рубежом. Новий зміст традиційних робіт потребував спеціального організаційно-методичного забезпечення. Конкретним кроком у вирішенні цих питань стала підготовка ВНДІДАС роботи «Принципи грошової оцінки документів Архівного фонду Російської Федерації та їхнього страхування» (Москва, 1993), створення в Росархіві спеціальної комісії з проведення й оформлення страхової оцінки документів федеральних архівів, розроблення інструкцій із забезпечення збереженості документів під час організації їхнього експонування (наказ Росархіву від 11.11.93 № 95), обліку та оформлення розсекречених справ і документів (наказ Росархіву від 07.12.95 № 79).

Найважливішим важелем у вирішенні проблеми контролю за переміщенням архівних документів як усередині країни, так і через митний кордон є зміцнення відомчої взаємодії Росархіву, Мінкультури Росії, Державного митного комітету Російської Федерації, МВС Росії. Певні позитивні кроки зроблено й у цьому напрямку. До складу експертних комісій територіальних управлінь по збереженню культурних цінностей Мінкультури Росії, що виконують функції спеціально уповноважених органів державного контролю за дотриманням установленого порядку вивозу з Російської Федерації і ввозу на її територію культурних цінностей, реалізації предметів антикваріату, а також правил зовнішньоекономічної діяльності стосовно культурних цінностей, уведені фахівці архівних органів і установ системи Росархіву, визначені форми і напрямки взаємодії територіальних управлінь Мінкультури Росії й архівних органів у частині контролю за реалізацією предметів антикваріату. Росархів разом із зазначеними федеральними органами бере участь у розробленні і реалізації міжгалузевої Програми заходів для забезпечення збереженості, посилення боротьби з розкраданням і незаконним обігом предметів культурної й історичної спадщини народів Росії на 1999-2001 р. Конкретним прикладом міжвідомчої взаємодії є також підготовка і затверджен-

ня МВС Росії, Мінкультури Росії і Росархівом «Інструкції з організації охорони об'єктів, що зберігають культурні цінності, підрозділами позавідомчої охорони при органах внутрішніх справ Російської Федерації» (Москва, 1998).

В умовах ослаблення вертикальних зв'язків Росархів особливо увагу приділяє централізованому державному обліку документів. Важливим етапом у його організації стало розроблення Росархівом Регламенту державного обліку документів Архівного фонду Російської Федерації. Його реєстрація Мінюстом Росії забезпечила підвищення правового статусу цього документа, створення обов'язкових загальнодержавних форм обліку архівних фондів і порядку його організації. За формами і в порядку, визначеному Регламентом, здійснена паспортизація сховищ Архівного фонду Російської Федерації, у тому числі музеїв і бібліотек системи Мінкультури Росії, архівних установ Російської академії наук, федеральних органів державної влади і підпорядкованих їм установ, організацій, підприємств і військових частин, що здійснюють тимчасове і депозитарне зберігання документів на підставі угод, що укладаються Росархівом, органами й установами його системи. Наступна паспортизація буде вже проводитися за станом на 01.01.2001 р., тобто на початок нового тисячоліття. Перспективи роботи на цьому напрямку зв'язані з автоматизацією обліку.

Розширення складу і наповнення новим змістом комплексу робіт із забезпечення збереженості документів відбуваються на тлі недостатнього бюджетного фінансування архівних установ. Пережиті труднощі переходу від планової системи до ринкової економіки негативно позначаються на фінансово-економічному стані архівних установ. За останні роки не було закладено жодної архівної споруди. Лише завершено будівництво початих ще в 80-і роки держархівів Білгородської (1995 р.), Мурманської (1993 р.) і Челябінської (1998 р.) областей. Складне становище складається у федеральних архівах, багато архівосховищ яких знаходяться в аварійному стані. Через відсутність коштів згортаються цілі технологічні процеси, що забезпечують збереженість документів, практично припинено їхнє страхове копіювання. В таких умовах актуальності набуло розроблення заходів на випадок надзвичайних ситуацій. Росархів визнав за необхідне видати наказ № 18 від 04.04.97 «Про підготовку федеральних архівів і центрів збереження документації до роботи в надзвичайних обставинах», на виконання якого відповідно до затвердженої Росархівом (наказ № 42 від 13.05.94) «Інструкції про порядок роботи федеральних архівів, центрів зберігання документації за надзвичайних обставин» розроблено спеціальні плани. Намічено і реалізуються додаткові заходи щодо максимальної економії і зниження витрат бюджетних асигнувань, залучення додаткових джерел фінансування, що спрямовуються, головним чином, на забезпечення збереженості документів. Проведено удосконалення мережі й структури федеральних архівів, проводяться заходи щодо розширення платних робіт і послуг, досягнення угод із закордонними партнерами про спільне розроблення відкритих архівних фондів. Од-

нак, зрозуміло, що навіть за найенергійніших дій щодо економії державних коштів і залучення позабюджетних джерел без необхідного бюджетного фінансування практично неможливо забезпечити збереженість архівних документів.

За таких умов найважливішим своїм завданням Росархів бачить постановку перед відповідними державними структурами проблем зберігання Архівного фонду Російської Федерації. Питання безпеки, комплектування і використання Архівного фонду Російської Федерації стали предметом парламентських слухань (лютий 1999 р.). У рекомендаціях, прийнятих за їх підсумками, відзначається наявність серйозних проблем в архівній справі, що вимагають невідкладних законодавчих рішень і практичних заходів. За поданням Росархіву питання «Про заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів Архівного фонду Російської Федерації» заслухала міжвідомча комісія з інформаційної безпеки Ради Безпеки Російської Федерації, згідно з рішенням якої міжвідомча робоча група, утворена Росархівом, підготувала проект постанови Уряду Російської Федерації «Про негайні заходи щодо збереження Архівного фонду Російської Федерації і поліпшення користування архівними документами». За пропозицією Росархіву обговорення цього питання включено в план засідань Уряду Російської Федерації і його Президії на IV квартал 1999 р.

Стратегічною лінією Росархіву на розглянутому напрямку є диференційований підхід до забезпечення збереженості архівних документів з урахуванням пріоритетів їхньої цінності і фізичного стану. У рамках реалізації такого підходу Росархів організував підготовку пакета організаційно-методичних документів щодо створення Державного реєстру унікальних документів Архівного фонду Російської Федерації, положення про яке також передбачається затвердити на рівні Уряду.

Відмовившись від всеохоплюючого підходу, насамперед, у сфері відбору на спеціальне оброблення, Росархів особливу увагу приділяє створенню умов для зберігання документів. Опалення, провітрювання, нормальні санітарно-біологічні, світлові, кліматичні умови — усе це відома абетка забезпечення збереженості сьогодні є, власне кажучи, єдино доступним і найменш витратним способом збереження архівних документів. При цьому варто

мати на увазі, що на відміну від способів спеціального оброблення, якому піддаються чи можуть бути піддані лише окремі документи, за дотримання нормативних умов зберігання йдеться про збереження цілих сховищ архівів. Важливим, не до кінця здійснимим, на нашу думку, резервом залишається удосконалення організації внутріархівної роботи, посилення контролю за збереженістю документів на всіх стадіях роботи з ними, виключення причин невіднайдених справ. Усе це не пов'язано з поліпшенням матеріально-технічної бази і фінансовими витратами, вимагає лише чіткої організації роботи. У вирішенні цих проблем особливе місце ми відводимо виявленню і пропаганді передового досвіду роботи. З цією метою Росархів організував Всеросійський заочний семінар працівників архівних установ з питань забезпечення збереженості документів. Відповідно до програми семінару від архівних установ Росії надійшли понад 70 повідомлень. Найбільш ґрунтовні (41) з них увійшли до збірника, що незабаром побачить світ накладом 200 примірників. Його отримають усі федеральні архіви й архівні органи суб'єктів Російської Федерації, у тому числі для використання на заняттях з підвищення кваліфікації працівників архівних установ.

У вирішенні проблем забезпечення збереженості на сучасному етапі повинна сказати своє слово галузева наука. У числі пріоритетних тем НДР інституту на поточний рік: підготовка рекомендацій щодо вибору найбільш ефективних способів відтворення і відновлення документів; дослідження можливостей застосування нових технологій у роботі архівних установ з електронними копіями архівних документів на оптичних дисках. Про проблеми збереження архівних документів і шляхи їхнього вирішення йшлося на науково-практичній конференції «Безпека архівів і архівних фондів», що відбулася 30 листопада – 1 грудня 1999 р. у Москві. За пропозицією української сторони в матеріалах конференції планується опублікувати повідомлення фахівців Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи і документознавства. Сподіваємося, що міжнародне співробітництво, взаємне інформування про шляхи і методи вирішення проблем збереження документальної історико-культурної спадщини, обмін досвідом роботи допоможуть виконати наше головне професійне завдання.

УДК 930.25

**Михайло Ларін,
В'ячеслав Банасюкевич**

НАУКОВІ ОСНОВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ НАРОДІВ РОСІЇ

Изложены основные направления деятельности ВНИИДАД по общим проблемам обеспечения сохранности документов в последнее время, подчеркивается необходимость взаимосвязи научно-исследователь-

ских работ по вопросам сохранности с исследованиями по унификации и стандартизации документов, экспертизе ценности документов, описанию документов и т.д.